

ESPAIS SAGRATS

El redescobriment de les ciutats maies al segle XIX: Teobert Maler a la Península de Yucatán

El químic i litògraf Joseph-Nicéphore Niépce (1765-1833) va obtenir la primera impressió fotogràfica de la història. Va ocórrer el 1816, quan va aconseguir fixar les imatges que eren retornades per la cambra fosca sobre un paper tractat amb clorur de plata mitjançant àcid nítric. El seu invent es va estendre ràpidament a nombrosos cercles científics, acadèmics i artístics. Arquitectes, pintors, escultors, arqueòlegs o historiadors, entre altres especialistes, com botànics, metges o antropòlegs, van incorporar el recurs de la fotografia al seu treball. Al seu torn, la naixent fotografia aviat va tenir un paper destacat entre els aventurers, expedicionaris i viatgers que al segle XIX van protagonitzar el redescobriment d'incomptables ciutats antigues, les ruïnes de les quals evocaven la grandesa de civilitzacions passades a Egipte, Orient Pròxim, Extrem Orient o l'Amèrica Precolombina. De fet, els més antics daguerreotips, posteriors a Daguerre, van ser fets per figures com el baró Jean-Baptiste Louis Gros (1793-1870), Marie-Charles-Isidore Choiselat (1815-1858), Stanislas Ratel (1824-1904), Frédéric Martens (1809-1875), l'arqueòleg Joseph-Philibert Girault de Prangey (1804-1892) o el col·leccionista Eugène Piot (1812-1890), i en van ser dues les constants d'aquests antics daguerreotips: l'arquitectura i les runes arqueològiques.

Entre aquests pioners de la fotografia arqueològica del segle XIX cal esmentar l'arquitecte i fotògraf austríac i alemany Teobert Maler, que va desenvolupar una gran part de la seua extraordinària trajectòria a les ciutats maies que en època prehispanica es van originar i van evolucionar a territoris de Mèxic i Guatemala, envoltades per abundants selves. El seu ampli llegat registra llocs arqueològics que avui es localitzen a la península de Yucatán, a Mèxic (Tierras Bajas Mayas del Norte) i el Departament de Petén, a Guatemala (Tierras Bajas Mayas del Sur), i que va poder documentar durant temps en què va estar treballant com a fotògraf per a entitats tan prestigioses com el *Carnegie Institute of Washington* o el *Peabody Museum* (Harvard University). L'exposició "ESPAIS SAGRATS. El redescobriment de les ciutats maies al segle XIX: Teobert Maler a la Península de Yucatán" mostra una selecció d'un corpus fotogràfic molt més ampli, ja que només presenta panoràmiques, arquitectura i escultura localitzades a les regions de Yucatán i Campeche (Tierras Bajas Mayas del Norte). La visió d'aquestes fotografies ens trasllada a una època en què aquestes ciutats van ser redescobertes per viatgers i exploradors, i conviden especialistes de perfils molt diversos a iniciar-hi tasques d'excavació i investigació, en una darrereria de segle carregada de romanticisme, però també en què els avanços en nombroses ciències van impulsar innovadores metodologies que van obrir nous camins en la investigació arqueològica, arquitectònica o artística, entre altres com l'antropològica. De fet, en les fotografies de Teobert Maler la presència de l'indígena és constant, no solament com a escala arquitectònica, sinó també com a testimoniatge d'un passat que llavors encara continuava viu, i que encara avui, a través dels descendents actuals dels maies que van habitar aquests "espais sagrats" de les terres baixes maies, és possible documentar a través d'incomptables tradicions que donen identitat a aquestes terres i les seues poblacions.

Van ser sis les temporades de camp que Teobert Maler va necessitar per documentar entre 1886 i 1892 les ruïnes arqueològiques que dormien des de feia segles on havien estat les antigues ciutats dels maies. Les seues fotografies, la major part realitzades en col·lodió sec, van combinar diferents tipus d'impressió: a la sal, a l'albúmina, amb col·lodió i amb gelatina-bromur, que en tots els casos Teobert Maler va dominar a la perfecció. La seua càmera fotogràfica va registrar amb extraordinària qualitat els palaus prehispanics de Labná, Kabah, Sayil o Chacmultún, entre altres que també van ser erigits a l'àrea de Yucatán coneguda com Puuc, a la qual pertanyen les coves de Loltún, que també va documentar durant aquests anys. Les façanes d'aquests palaus, llaurades en pedra amb extraordinària qualitat, mostren elements i deïtats que ens traslladen a la cosmovisió dels maies del passat, com ocorre amb les carasses o mascarons del déu de la pluja Chac, el culte de la qual continua sent molt important a les terres del Mayab en l'actualitat. Igualment, diverses de les fotografies que va realitzar a llocs arqueològics de Campeche, com Hochob o El Tabasqueño, mostren palaus i temples als quals s'accedia a través del gran mascaró que representava l'entrada a Witz, la muntanya sagrada de la Creació, sobre la qual encara persisteixen mites heretats des de temps prehispanics.

Comissàries

María Luisa Vázquez de Ágredos

Cristina Expósito de Vicente